

Länsdemokrati

Länsdemokratiutredningens förslag om införande av länsparlament är utomordentligt tillfredsställande, menar personalchef Sten Svensson, 1:e vice ordförande i Högerens Ungdomsförbund. Ett införande av länsparlament innebär inte bara, att skälen för en forcering av kommun-sammanläggningarna minskar utan också att den lokala självstyrelsen kan förstärkas gentemot statsmakterna, låt vara att det kommer att ske på en högre nivå än man tidigare avsett, då man talat om kommunal självstyrelse.

I länsdemokratiutredningens nyligen framlagda betänkande påpekas med rätta, att kommunindelningsreformerna har inneburit och kommer att innebära en väsentlig minskning av såväl antalet förtroendemän som förtroendeposter. Erfarenheterna hittills har visat, att det kan bli fråga om en minskning av c:a 70 procent.

Genom att vissa kommuner samman-slagits till större enheter, har bl a antalet fullmäktigeledamöter kraftigt reducerats på många håll i landet. För att belysa konsekvenserna av kommunsammanslagningen, kan följande exempel väljas. Från årsskiftet har åtta mindre kommuner i Västsverige bildat en ny kommun. Sammanlagt var det 255 personer som satt i fullmäktigeförsamlingarna före årsskiftet. Den nya kommunen har endast 50 fullmäktigeledamöter. Inom samma geografiska område har alltså 205 personer entledigats vid årsskiftet till följd av denna samhälleliga "strukturomvandling". Samma är förhållandet beträffande nämnder och styrelser. Detta är en fråga av stor betydelse för alla politiska ungdomsförbund. Skall man även i framtiden kunna engagera ungdomen för ett aktivt samhällsarbete, när kommunsammanslagningen får dessa konsekvenser?

Man kan också fråga sig, hur det skall gå med intresset för de kommunala frågorna överhuvud hos övriga medborgare med hänsyn till denna utveckling mot allt större kommunenheter. Ett godkännande av förslaget om

gemensam valdag innebär ju, att man accepterar att kommunalvalen fortsättningsvis skall återspegla det rikspolitiska läget och att möjligheterna att diskutera lokala angelägenheter har begränsats.

Det torde därför vara realistiskt att befara, att en utveckling i riktning mot allt större kommunenheter efterhand resulterar i ett avtagande intresse för de speciellt kommunala frågorna. Detta vore beklagligt. Även om ett system med större kommunenheter i och för sig kan medföra många påtagliga fördelar, ej minst i samband med planeringsarbeten i större omfattning och på längre sikt, måste därför en utveckling i denna riktning gå hand i hand med en utvidgad länsregional självstyrelse. Att inte enbart slå vakt om den lokala självstyrelsen utan att också i största möjliga utsträckning söka utvidga densamma framstår därför som en i hög grad angelägen uppgift för de politiskt ansvarskännande medborgarna. Demokratien är ju för övrigt en styrelseform, som förutsätter alla myndiga medborgares lika deltagande i den politiska bestämmanderätten. Den allmänna rösträtten är ett uttryck härför.

Vidgad landstingskompetens

Det måste vara ett allmänt samhällsintresse, att folkviljan inte blott kommer till uttryck på rikspanet utan även regionalt i en demokratiskt förankrad självstyrelse. Hälso- och sjukvården är en serviceverksamhet av synnerligen stor

betydelse. Det borde därför vara naturligt att landstingen finge möjligheter till bättre planering och finansiering av verksamheten. Den integration som nu sker av öppen och sluten vård, av kropps- och mentalsjukvård under enhetligt huvudmananskap, kräver samordning med samhällsplaneringen i övrigt. Mot denna bakgrund aktualiseras frågan, om landstingen bör svara för ytterligare ett antal samhällsuppgifter. Det finns en ganska stark opinion för att landstingen vidgar sitt verksamhetsområde och sålunda inte fortsättningsvis huvudsakligast kommer att fungera som "sjukvårdskommuner".

Om landstingen skall kunna fylla sin funktion som organ för folklig och regional självstyrelse, måste de få en starkare ställning så att de kan fungera som effektiva organ för regionerna. Därvid blir det aktuellt att på dem överföra vissa nya uppgifter, som kan övertas från såväl det statliga som det primärkommunala planet. Som exempel kan nämnas den översiktliga regionala samhällsplaneringen, olika former av högre undervisning, den slutna åldringsvården, vissa fritidsfrågor etc. Andra angelägenheter, som borde vara av länskommunalt intresse, är turism, natur- och miljövård liksom kulturfrågor i större sammanhang. Även vid en övergång till länsparlament skulle primärkommunerna kunna behålla viktiga uppgifter såsom bostadsförsörjning, handläggning av frågor rörande grundskola etc. Avgörande för problemet vilka frågor som skall

handläggas på länsplanet respektive det primärkommunala planet blir uppfattningen om, *var* dessa kan lösas mest effektivt. De frågor som här har berörts utgör blott exempel på en sådan arbetsfördelning.

Den kommunala demokratin vilar på två grundläggande principer: att de väsentliga avgörandena skall träffas av folkvalda förtroendemän samt att invånarna i varje enskild kommun i huvudsak skall ekonomiskt svara för de åtgärder som beslutats av kommunens organ. För att den kommunala standarden inte skall komma att variera alltför mycket bör givetvis vissa minimikrav i varje enskild kommun ställas beträffande t ex skolväsende, socialvård, bostadsförsörjning etc. Vid en överflyttning till länsparlamenten av befogenheter från primärkommunerna kan man uppnå lättnader för kommunerna i ekonomiskt avseende.

Större kommunala enheter

Länsparlamenten kan i utjämningshänseende komma att fylla väsentliga uppgifter, som primärkommunerna och kommunblocken inte kommer att orka med befolkningsmässigt och ekonomiskt. De verksamhetsgrenar, som jag tidigare berört, kräver stora kommunala enheter. På samma sätt bedömde man på 1800-talet sjukvårdens utveckling. Avgörande för bedömningen av de nuvarande kommunernas egenvärde är frågan, i vilken utsträckning de kan förena kraven på demokrati och effektivitet.

Idag finns det betydande brister i dessa avseenden. En förutsättning för att de lokala och regionala synpunkterna i politiken skall bli beaktade och att kommunalförvaltningen inte i alltför hög grad bestäms enligt statliga direktiv är, att många uppgifter som nu åvilar primärkommunerna flyttas upp på sekundärkommunal nivå. Det är lättare att samordna det statliga och kommunala inflytandet, om staten har att utöva uppsikt över ett begränsat antal sekundärkommuner i stället för ett otal primärkommuner. Framtidens planeringsfrågor blir sannolikt så svårhanterliga, att enda möjligheten för primärkommunerna att göra sin röst hörd är att de agerar samfällt via länsparlamentet.

Man skulle alltså bli tvungen att acceptera, att primärkommunerna förlorar i betydelse men som kompensation får större styrka bakom sina krav genom att agera i större enheter. Å andra sidan bör dock den löpande förvaltningen på olika områden överflyttas från länsparlamentet till de enskilda kommunerna. Det är alltså ur olika synpunkter angeläget att åstadkomma en utvidgad regional självstyrelse. I syfte att tillskapa detta betydelsefulla organ synes det lämpligt att följa länsdemokratiutredningens förslag att omvandla de nuvarande landstingen till *länsparlament*, vilka skulle bli mer självständiga i förhållande till staten genom att styrelsen av desamma leddes av direktvalda företrädare för verksamhetsområdet. En konsekvens härav blir för primär-

kommunernas del, att kommunblocksindelningen kommer i ett nytt läge. Den fortsatta kommunsammanslagningen kan därför genomföras uteslutande på frivillig väg, och de i dag utvecklingsbara primärkommunerna får därför bättre förutsättningar att fortleva som självständiga enheter genom att flertalet av de viktiga samhällsfunktioner, som gav anledning till kommunblocksindelningen, överförs till landstingen. Kommunerna får alltså möjligheter att med bibehållen självstyrelse koncentrera sin verksamhet på att ansvara för sådana viktiga samhällsfunktioner som grundskola, socialvård och bostadsförsörjning etc.

Decentralisering

Genom förverkligandet av länsparlament tillgodoses också kravet på en utvidgning av de kommunalt verksamhetskrets. Även om länsparlamentet är huvudman för ett flertal viktiga samhällsfunktioner, kan verksamheten inom denna ram decentraliseras till så många mindre enheter som möjligt. Detta gäller inte minst den slutna åldringsvården. Förstroendemen i dessa mindre enheters styrande och förvaltande organ kan då med fördel rekryteras inom det lokala området. Man kan också tänka sig den

möjligheten, att länsparlamentet som huvudman, exempelvis för den högre undervisningen, svarar för alla investeringar i byggnader och utrustning och helt eller delvis bidrager till driftskostnaderna där byggnaderna har uppförts.

De utökade uppgifterna för länsparlamentet kommer också att kräva flera sammanträden för såväl det högsta beslutande organet som för berednings- och verkställighetsutskottet. Länets förtröendemen får således på olika sätt flera tillfällen — inte bara på det primärkommunala utan även på det regionala planet — att aktivt delta i samhällsarbetet och därigenom tillföra förvaltningen värdefulla kunskaper och erfarenheter.

Länsdemokratiutredningens förslag om införande av länsparlament kan således hälsas med tillfredsställelse. Ett genomförande av detsamma innebär inte enbart, att de skäl som motiverar en forcering av kommunsammanslagningarna har försvagats utan även att den lokala självstyrelsen stärkes gentemot statsmakterna — även om detta främst sker på en högre nivå — länsplanet — än man tidigare har menat när man talat om förstärkning av den kommunala självstyrelsen.